

Z toho by se Benešovi asi zatočila hlava

Třeba jednou Němce zase do Sudet pozveme

Jiří Peňás, redaktor časopisu ECHO24.cz

V České republice si poprvé od roku 1945 o trochu víc lidí myslí, že vyhnání Němců byla nespravedlnost, než těch, kteří ho schvalují. Je to o jedno procento, ale i tak je to historický zlom: Podle Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM) činí poměr 38 ku 37...

Velká většina „kritiků odsunu“ by i tak z toho nevyvozovala žádné extra závěry: pro omluvu je devět procent, pro nějaké majetkové vypořádání jen čtyři procenta. Zároveň roste počet těch, jsou to především mladí, kteří na věc nemají žádný názor, možná o ní ani moc nevědí a nezajímá je to. Těch bude nejspíš přibývat.

Jako veterán starých česko-českých sporů o sudetské Němce se tu přiznám, že z toho mám radost. Zároveň si myslím, že tu nejde o nějaké velké mravní prozření a že i osvěta, tedy možnost dozvědět se o okolnostech a průběhu odsunu snad již – v rámci možností – všechno, tu hrála menší roli, než by si ti, kdo ji prováděli, přáli. I když díky jim za to.

Hlavní roli v tomto posunu podle mého názoru sehrály tři faktory. Zaprvé čas, zadruhé stav našich Sudet a pak samotní Němci, nejen ti sudetští.

Čas je hlavní faktor. Rychle ubývá lidí, kteří válku nebo jen její konec zažili, a udělali si tedy vlastní doživotní názor. A nemyslím jen ty, kdo byli přímými účastníky oněch dějů, na vyhnání se přímo podíleli, dokonce se dopouštěli zločinů či rabovali a z věci měli hmotný prospěch. Se špatným svědomím ne úplně zanedbatelné části obyvatelstva především v pohraničí bylo nutné počítat jako s faktem a není vyloučené, že se dědí a bude dědit ještě několik pokolení.

Ale vyhnání schvalovali i lidé bezúhonní a čestní. Sám jsem se nejednou setkal s těmi, kteří rozhodně nebyli nacionalisty, komunistický režim kritizovali už dávno, cítili se být demokraty a byli jimi – ale přes tuto věc pro ně „nejel vlak“. Bylo to pro ně jediné možné řešení, rázné, rychlé a v rámci vykořeněných dějin i „spravedlivé“. A hlavně definitivní. Mnozí z nich měli pak své pochybnosti, kritizovali zločiny odsunu, ale na tu základní otázku, jestli to bylo správné, by odpověděli vždy: ano. Popřeli by svůj základní životní zážitek, jímž byla okupace a pocit – oprávněný – ohrožení samotné národní existence. A sudetští Němci v tom sehráli nemalou úlohu. Bohužel.

Dalším faktorem je stav našich Sudet, krajiny, která nám po Němcích zbyla. Kdysi snad existovala patriotická představa, že tyto historické části zemí Koruny české jen prostě převezmeme po oněch „národních hostech“ a zařídíme si to tam po svém. To dobré zachováme – a že toho byla spousta! –, a ještě to vylepšíme, tedy počestíme, či spíše poslovanštíme. Neboť Slovan, to byla přece vyšší forma lidství. No, nestalo se.

Sudety jsou i po sedmdesáti letech zvláštním územím v rámci České republiky, jež by se sama ráda viděla jako standardní evropská země. Její dobrou třetinu však stále provázejí problémy, které mají ke „standardu“ daleko: zdevastovaná sídla, pocity nezakotvení a vykořeněnosti, nedostatek solidarity s krajinou a mezi lidmi navzájem, nezhojené rány minulosti, celková neutěšenost. (Jistě, jsou i výjimky a ne všude je to špatné, ale generálně to platí.)

S tím souvisí změna senzitivity a kulturního kódu. V prvních letech, ba desetiletích mělo z pohraničí vše německé zmizet: přebytečné domy, a byla to většina, byly zbourány, pomníky, které byly přirozeně německé, strženy nebo předělány, památky „čechizovány“, jak jen to bylo možné – úplně to možné nebylo. Někde zmizela celá města – Most, Doupov... Byla to skutečná kulturní válka, kterou jsme vedli po válce. A vedli jsme ji nekulturně.

Jako dítě, které v Sudetech vyrůstalo, si pamatuju, s jakou nechutí se připouštělo, že v naší obci žili Němci, jak soudružka učitelka nedokázala odpovědět, proč jsou jména na hřbitově německá nebo proč přes oprýskanou fasádu hostince Slovanský dům prosvítá nápis v divném písmu, kurentu. Vše německé bylo vnímáno jako cizí, jako nepatřičné, jako něco, co způsobil dějinný omyl jejich dávného „pozvání“, omyl, který má být konečně odčiněn. To se v posledních desetiletích změnilo. Nejen tím, že čas hojí různé rány, ale navíc i tím, že nově příchozí nedokázali na onu kulturní vrstvu dostatečně navázat, nenahradili ji (dalo by se říct: naštěstí) něčím novým a plnohodnotným. Lidé, kteří byli ochotni otevřít oči, zjišťovali, jaké hodnoty Němci u nás vytvořili, jak se starali o krajinu, jaký průmysl a služby (například lázně) založili a jaké krásné domy si stavěli, nejen honosné, ale i ty zcela obyčejné. Na jejich troskách či zbytcích pak následující generace Čechů a jiných nově příchozích viděla, jaká nenahraditelná kulturní vrstva s jejich odchodem zanikla. Doslova a do písmene se potvrdilo, jak je civilizace křehká a jak těžké je ji poslepotat či celou znovu sestavit. Jak strašně záleží na lidech, na jejich umu, píli a vědomostech. To se nedá nahradit. Zrodil se tak nečekaný fenomén: stesk po Němcích. Kdo by to byl před padesáti lety řekl?

S tím souvisí konečně třetí faktor, Němci samotní. Přiznat city nebo sympatie k tomuto národu se u nás ještě nedávno příliš neneslo. Naopak snadné bylo dát najevo despekt, nechut, snad i nadřazenost. Němci, skopčáci, frickové... Podezíravost a okázalou ostražitost považoval Čech za výsledek historické zkušenosti a projev národní kmenové moudrosti. Politický demagog věděl, že málo věcí zabere tak jako strašení Sudeťáky i onou zemí a že nic nezkaží, bude-li do omrzení opakovat jejich staré viny, které přitom, na rozdíl od těch našich, tam nikdo relevantní nezpochybňoval.

To myslím přestalo platit. Vztah k Němcům se v posledních letech výrazně změnil, na čemž má podíl také jejich konání a chování během migrační krize. Bez ohledu na to, zda je hodnotíme kladně, či jej považujeme za nešťastné, Němec přestal být strašákem evropských národů, spíše se evropské národy začaly bát o své evropské Němce. Jejich až okázale otevřená náruč jako by signalizovala, že kdysi obávaný národ prošel takovou proměnou, že na něj není už možné vztahovat viny minulých generací. Skoro bychom je raději poprosili, aby byli znovu aspoň trochu v něčem zase těmi starými Němci, s některými jejich starými ctnostmi, třeba v důslednosti, s níž se vymáhají a dodržují pravidla.

Vypadá to ale, že to jsou zcela jiní Němci, než ti, které jsme kdysi vyháněli. Možná se jednou budou potřebovat někam uchýlit. Myslím, že bychom jim mohli ty naše a jejich Sudety zase poskytnout. Třeba to budou potřebovat.